

Tommy Wieringa

Joe Speedboot

ROMAN

2013

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Copyright © 2005 Tommy Wieringa

Eerste druk 2005

Vijftigste druk 2013

Omslagontwerp Brigitte Slangen

Omslagbeeld Elspeth Diederix, *California*.

Foto auteur Johan Jacobs

Vormgeving binnenwerk Peter Verwey, Heemstede

Druk Bariet, Steenwijk

ISBN 978 90 234 7811 9

NUR 301

www.debezigebij.nl

www.tommywieringa.nl

Er wordt gezegd dat de samoerai
een tweevoudige Weg heeft,
van het penseel en het zwaard.

MIYAMOTO MUSASHI

Het is een warm voorjaar, in de klas bidden ze voor me omdat ik al meer dan tweehonderd dagen van de wereld ben. Ik heb doorligplekken over mijn hele lichaam en een condoom-katheter om mijn fluit. Dit is het stadium van de coma vigil, legt de dokter mijn ouders uit: ik heb weer een beperkte ontvankelijkheid voor mijn omgeving. Het is goed nieuws, zegt hij, dat ik weer reageer op pijn- en geluidsprikkels. Reageren op pijn is onmiskenbaar een teken van leven.

Ze hangen eindeloos rond mijn bed, pa, ma, Dirk en Sam. Ik hoor ze al wanneer ze de lift uit komen – een zwerm spreekuilen die de hemel verduistert. Ze ruiken naar olie en schrale tabak, ze hebben nog net de moeite genomen om hun overall uit te doen. Hermans & Zn., voor al uw sloopwerken. De familie Lood om Oud IJzer.

Wij slopen autowrakken, fabrieksinstallaties, industriële werktuigen en af en toe een café-interieur als mijn broer Dirk het op z'n heupen krijgt. In Lomark mag Dirk bijna nergens meer in, maar in Westerveld nog wel. Daar scharrelt hij met een meid. Als hij thuiskomt ruikt hij naar chemische viooltjes. Je kunt alleen maar medelijden hebben met zo'n griet.

Meestal hebben ze het over het weer, het oude liedje, de handel is slap en dat komt door het weer, maakt niet uit wat voor weer het nou is. Dan vloeken ze, eerst pa, dan Dirk en Sam. Dirk haalt zijn neus op en in zijn mond zit nu een rochel. Hij weet niet waar hij ermee naartoe moet zodat hij hem moet doorslikken – en hup, daar gaat ie al.

Maar sinds kort is er meer aan de hand in Lomark dan het weer. Sinds ik er een tijdje tussenuit ben is het trapgevelpand

van de familie Maandag verwoest door een verhuishwagen en schrikt iedereen zich om de zoveel tijd een ongeluk door een enorme ontploffing ergens. Deze dingen schijnen te maken te hebben met een jongen die Joe Speedboot heet. Hij is nieuw in Lomark, ik heb hem nog nooit gezien.

Ik spits mijn oren wanneer het over Joe Speedboot gaat – hij klinkt als een goeie als je het mij vraagt, maar niemand vraagt mij wat. Ze weten zeker dat Speedboot die bommen maakt. Niet dat ze hem ooit hebben betrappt bij het maken van zo'n ding, maar voordat hij er was waren er nooit ontploffingen in Lomark en nu opeens wel. Dus. Ze zijn er goed chagrijnig van, kan ik je zeggen. Soms zegt ma 'stil toch, us Fransje zou 't 's horen', maar daar trekken ze zich niks van aan.

– Even roken, zegt pa.

Dat mag hierbinnen niet.

– Heet hij echt Speedboot? vraagt Sam, mijn broertje van twee jaar ouder.

Van Sam heb ik het minst te vrezen.

– Niemand heet Speedboot van zichzelf, zegt Dirk. Met z'n grote bek.

Dirk, de oudste. Een schooier. Over hem kan ik jullie verhalen vertellen.

– Och, die jongen is net z'n vader kwijt, zegt ma. Laat 'm toch es met rust.

Dirk snuift.

– Speedboot... achterlijke...

Ik heb er zowaar jeuk van, echt lekkere krabjeuk. Joe Speedboot, wat een bak.

Weken later liggen de wereld en ik nog altijd ademloos achterover, de eerste van de warmte en ik van het ongeluk. En ma huilt. Van geluk nu eens.

– Och, daar ben je weer m'n menneke, daar ben je weer.

Ze heeft elke dag een kaars voor me gebrand en denkt echt

dat het geholpen heeft. In de klas menen ze dat zij het waren met hun gebeden. Zelfs die schijnheil van een Quincy Hansen deed mee, alsof ik ooit in zijn gebeden had willen voorkomen. Niet dat ik al uit bed mag, of naar huis. Zou niet eens kunnen. Ze moeten nog onderzoek doen aan mijn wervelkolom, want zoals het nu is kan ik alleen mijn rechterarm bewegen.

– Dat is net genoeg om te rukken, zegt Dirk.

Praten kan ik voorlopig ook vergeten.

– Het was toch nooit veel wat eruit kwam, zegt Sam.

Hij kijkt of Dirk daarom moet lachen maar die lacht alleen om zijn eigen grappen. Hij moet wel want niemand anders doet het.

– Jongens! waarschuwt mijn moeder.

Dit is de stand van zaken: ik, Fransje Hermans, één functionele arm met veertig kilo lam vlees eraan. Ik heb er weleens beter voor gestaan. Maar ma is er godsblij mee; die was al dankbaar geweest voor één oor – mits het luisterde natuurlijk.

Ik moet hier zo snel mogelijk weg. Ze maken me gek met dat gehang rond mijn bed en dat geouwehoer over de handel en het weer. Vraag ik daarom? Nou dan.

Ik ben een jaar ouder geworden terwijl ik sliep, ze hebben mijn verjaardag in het ziekenhuis gevierd. Ma vertelt me over het taartje met veertien kaarsen dat ze opaten rond mijn bed. Mijn slaap duurde 220 dagen, en met het begin van de revalidatie erbij heeft het een maand of tien geduurd voor ik weer naar huis mag.

Het is half juni. Het wonder van mijn wederopstanding – door ma hardnekkig zo genoemd – legt grote druk op het gezinsleven. Ik moet worden gevoerd, verschoond en verplaatst. Dank jullie wel allemaal, maar dat krijg ik mijn mond niet eens uit.

Op een dag nemen mijn broers me mee naar de kermis, omdat dat moet van ma. Sam duwt de kar, de buitenlucht omhelst me als een oude vriend. De wereld lijkt veranderd tijdens mijn afwezigheid. Gewassen ziet ze eruit, alsof de paus op bezoek komt ofzo. Sam duwt me haastig door de straten, hij wil niet dat we worden tegengehouden door mensen met vragen over mij. Ik hoor de zomerkermis. Het gegil, de rappe praatjes van de kermislui, het gerinkel van de alarmbellen als je raak schiet – het geluid zegt alles. Het zegt hoera voor de kermis.

Dirk loopt een eind voor ons uit. Zijn rug schaamt zich. Hij gaat de Zonstraat in, café De Zon voorbij, Sam en ik erachteraan. De kermis wordt zachter, alleen de pieken en dalen van het geluid hoor ik nog. Niet naar de kermis dus. Sam ramt me op wedstrijdsnelheid door de straten. We komen bij de rand van het dorp, bij de oude boerderij van Hoving. Daar stoppen we, Dirk is het tuinkek al door. Ik ben hier heel lang niet geweest.

– Help even! roept Sam.

De banden van de kar gaan niet door het hoge gras met zurig en klaprozen. Dirk komt erbij en samen wrikken ze de kar door de tuin van Rinus Hoving die dood is. Zijn boerderij staat leeg en zolang de erfgenamen ruziemaken over de bestemming gebeurt er niks mee. Door de deur van de bijkeuken tillen ze me het huis in. De rode plavuizen zijn bedekt met een kleed van stof. Ik zie er voetstappen in. Ze rijden me de keuken door, de gang in tot in de grote woonkamer en achter de glazen schuifdeuren van de opkamer zetten ze me neer.

– Zet hem bij het raam, zegt Dirk. Dan heeft ie wat te kijken.

– Zet hem zelf bij het raam.

Bij Sam slaat de twijfel toe. Bij Dirk niet. Die twijfelt niet, daar is hij te stom voor.

– Dit kunnen we eigenlijk niet maken, zegt Sam.

– Hij heeft het aan zichzelf te wijten. Ik ga echt niet met hem in de Hully Gully als ze dat soms denkt.

Ze, dat is ma. Niet dat Dirk daar respect voor heeft maar ze heeft een machtig instrument tot haar beschikking: de hand van pa. Sams hoofd verschijnt in beeld.

– We zijn zo terug Fransje, een uurtje ofzo.

Dan zijn ze weg.

Fantastisch dit, als een bos kreupelhout geparkeerd in een slooppand. Dat je weet wat je van ze kunt verwachten. Ik dacht het al wel, ik wachtte alleen nog op de feiten. Feiten zijn minder erg dan vermoedens. Feit is dat ik tot stilstand ben gekomen in een donker huis dat in mijn nek ademt. En dat mijn uitzicht een vensterbank is met dode bromvliegen, spinnenwebben en stofpluizen. Mijn angsten hebben één oog open allemaal, die belazer je niet, die zijn klaarwakker. En daar zijn ze, met z'n allen tegelijk zetten ze een keel op, niet mooi meer. Beesten! Kinderlokkers! Dingen! Paniek kortom. Maar hoe lang kun je achter elkaar bang zijn zonder dat er iets gebeurt?

Langzaam wordt het een ongemakkelijk gevoel en als er dan nog steeds niks gebeurt lach je om jezelf. Maar dáár was wel een geluid! Ik zweer het, een deur die dichtsloeg, iets dat viel... Ik draai mijn hoofd, wat zoveel inspanning kost dat ik kreun als een debiel. Alsof je een boom moet omduwen met je voorhoofd. Dáár, in de deuropening...

– Hallo, zegt de figuur die daar staat.

Een jongensstem. Ik kijk tegen het licht in dat uit de keuken komt, en zie alleen zijn silhouet uitgeknipt tegen de deuropening. Hij komt naar me toe. Een jongen, godzijdank alleen maar een jongen. Hij komt voor me staan en neemt me ongegeneerd in zich op. Zijn blik glijdt langs de beugels waarin mijn voeten geklemd zijn, het blauwe zitvlak – zuiver skai meneer –, de zilveren buizen en de trekstang rechts met het houten handvat eraan waarmee je de zwenkwieltjes voor kunt draaien en armkracht kunt overbrengen op het achterwiel, zodat je jezelf kunt voortbewegen in dit ding. Op de groei gekocht, zeg maar. Maar een puik karretje, altijd binnen gestaan, je kent dat wel. Ze zeggen dat ik zelf zal kunnen rijden op een dag, maar zoals het nu is krijg ik nog geen vlieg van mijn voorhoofd af.

– Hallo, zegt die jongen nog een keer. Kun jij niet praten?

Een bruin hoofd met heldere ogen. Haar coupe bloempot. Hij draait zich om en kijkt uit het raam. Hovings tuin: rode klaverbollen, brandnetels en de klaproos die zich graag laat bekijken maar zo beledigd is als je haar plukt dat ze verschrompelt waar je bij staat.

– Ze hebben je hier geparkeerd hè? zegt de jongen met zijn blik op Lomark.

De hoogste gondels van het reuzenrad steken boven de huizen uit. Hij knikt.

– Ik heb over jou gehoord. Je bent er een van Hermans, van de sloperij. Ze zeggen dat Moeder Maria een wonder aan je heeft gedaan. Ik zie er weinig van, als je het niet erg vindt. Als

dit een wonder is, hoe ziet straf er dan uit, snap je?

Hij knikt alsof hij het erg eens is met zichzelf.

– Ik heet Joe Speedboot, zegt hij dan. Ik ben hier pas komen wonen. We wonen aan het Achterom, ken je dat?

Brede handen, korte vingers. Brede voeten ook, waarop hij staat als een samoerai, waar ik toevallig het een en ander van weet, van de samoerai. Van de *seppuku*, de weg van het sterven om je eer te redden, waarbij je een kort zwaard in je buik steekt en hem van linksonder naar rechtsboven openhaalt. Aan de lengte van de snede kun je zien hoe dapper iemand was. Maar dat was niet het onderwerp.

Ik zie waar Dirk de ziekte in heeft, het straalt van hem af als licht: hij is niet bang. Joe Speedboot, bommenlegger, wakker-stamper – met je afgeknipte broek en maffe sandalen van uitgedroogd leer. Waar was je al die tijd?

– Even iets halen, zegt hij.

Hij verdwijnt uit mijn gezichtsveld en ik hoor hem een trap op gaan ergens in het huis, gevolgd door voetstappen boven mijn hoofd. Heeft hij daar zijn werkplaats? Voor die bommen enzo? Speedboots *control room*? Wanneer hij weer beneden komt, heeft hij een wasmachineklok en twee batterijen van Zwarte Kat in zijn handen. Hij gaat in de vensterbank zitten en verbindt met een geconcentreerde frons de polen van de batterijen. Dan monteert hij een palletje aan de klok en draait de klok op nul. Opeens kijkt hij op.

– We hebben pech gehad bij de verhuizing, zegt hij ernstig. Een ongeluk. Toen is m'n vader doodgegaan.

Dan buigt hij zich weer over zijn werk.

De eerste keer dat Lomark van Joe en zijn familie hoorde, was toen die Scania het monumentale trapgevelpand van de familie Maandag in de Brugstraat binnen reed. Bijna tot aan zijn kont in de voorkamer, waar de zoon Christof met een video-spelletje voor de buis zat. Die bleef doodstil zitten toen het ge-

beurde. Het eerste wat hij na een tijdje zag, was een koplamp die als een woedend oog door de werveling van stof en puin prikte. Het drong maar langzaam tot hem door dat er een vrachtwagen in zijn huis stond. Al die tijd hoorde je alleen het toeink-toeink van het balletje van zijn videospel dat over het beeldscherm sprong.

Op de grill van de Scania hing het bovenlichaam van een man. Zijn armen hingen slap naar beneden, een vogelverschrikker die uit de hemel was gevallen. Zijn onderlichaam stak nog in de cabine en hij was dood, zoveel was duidelijk. Maar daarboven was nog leven: het rechterportier zwaaide langzaam open en Christof zag een jongen naar beneden klimmen van een jaar of twaalf, dertien, ongeveer zijn leeftijd. Hij droeg een goudkleurig hemd, een knickerbocker en sandalen aan zijn voeten. Hij zag eruit alsof zijn ouders niet helemaal wijs waren, en keek onaangedaan de kamer rond terwijl er kalk op zijn hoofd en schouders dwarrelde.

- Hallo, zei Christof met de joystick nog in zijn hand.
- De ander schudde zijn hoofd alsof hij iets raars dacht.
- Wie ben jij? had Christof toen maar gevraagd.
- Joe heet ik, zei de jongen, Joe Speedboot.

Zo kwam hij als een meteoriet ons dorp binnen, waar we een rivier hebben die in de winter buiten haar oevers treedt, een vast web waarlangs geruchten zich verspreiden en een haan in het dorpswapen, de haan die duizend jaar geleden ofzo een bende noormannen voor de poorten van Lomark heeft verjaagd terwijl onze voorouders in de kerk zaten te bidden godbetert. ‘Ut was de hoan die kroanig blef’ zeggen we hier. Iets dat iets anders buiten houdt, dat is ons symbool. Maar Joe kwam met zulk geweld binnenzeilen dat niets hem had kunnen tegenhouden.

Hij was door het ongeluk een halve wees geworden, want de man die door de voorruit van de vrachtwagen hing was zijn

vader. Zijn moeder lag bewusteloos in de cabine, zijn jongere zus India keek naar de zolen van haar vaders schoenen. Christof en Joe keken naar elkaar als wezens uit andere sterrenstelsels – Joe gestrand met zijn ruimteschip en Christof die zijn hand uitstak om het eerste contact te maken. Hier was iets dat hem zou bevrijden uit de drukkende onbeweeglijkheid van dit dorp, waar de hoan de enige was die kroanig bleef, dat gehate beest dat je overal tegenkwam, op de deuren van de brandweerwagens, op de gevel van het gemeentehuis en in brons op het marktplein. De haan werd tijdens carnavalsoptochten rondgereden op een wagen, kukelde naar je vanaf decoratieve dakpannen naast tientallen voordeuren en incarneerde als hoantie bij de banketbakker (een zanderige klotekoek met mueslivlokken erop). Op dressoirs, schoorsteenmantels en vensterbanken zag je glazen hanen, keramische hanen en gebrandschilderde hanen, aan de muren hingen hanen in olieverf. Onze creativiteit is grenzeloos wanneer het om die haan gaat.

Joe keek zijn ogen uit in het huis waar het lot (lees: een stuurfout gecombineerd met een overschrijding van de maximumsnelheid in de bebouwde kom) hem naar binnen had geslingerd. Bij hem thuis, het oude huis dat ze hadden verruild voor dat in Lomark, hingen geen olieverfschilderijen aan de muur met ernstige koppen erop die je aankeken alsof je iets had gejat. En nou had je altijd wel iets gejat dus zouden die koppen ook altijd zo blijven kijken zodat je er niet bang voor behoefde te zijn, maar juist vriendelijk naar ze moest knikken en zeggen 'toe maar jongens, probeer maar eens een lachje'.

De kroonluchter vond hij ook mooi, net als het antieke buffetkarretje waarop de kristallen decanteerflessen van Egon Maandag stonden, gevuld met whisky van Loch Lomond tot Talisker. Bij Joe hadden ze alleen buikige flessen vlierbessenwijn, dieppaars en zelfgemaakt, met een waterslot dat borrel-

de als een maaglijder. Die wijn was altijd nét niet op dronk of nét over de datum. 'Maar wel een bijzondere smaak, vind je niet, lieve?' (Zijn moeder tegen zijn vader, nooit andersom.) Daarna dronken ze manhaftig, om het bocht een dag later alsnog door de plee te spoelen omdat hun katers het meeste weg hadden van de bijna-doodervaringen van Russische spiritusdrinkers.

Joe hoorde later dat hij in de salon van de Maandag-clan was beland, de belangrijkste familie van Lomark, eigenaar van de asfaltfabriek aan de rivier. Egon Maandag had vijftientig man in dienst in de fabriek, plus een dienstmeid en soms een au-pair uit telkens een ander buitenland.

En Joe keek maar.

Later zei Christof dat hij zo keek om de dode man niet te hoeven zien die uit de voorruit hing. Toen zijn ogen zich losmaakten van Christof en zijn omgeving keek hij eindelijk achterom naar zijn vader. Hij strekte zijn hand uit en legde hem op het bebloede achterhoofd. Heel voorzichtig streekde hij zijn haar en zei iets dat Christof niet verstond, hij schokschouderde en liep naar het gat dat de vrachtwagen in de buitenmuur had geslagen. Over de brokstukken heen klom hij naar buiten, de zon in. Hij liep de Brugstraat uit naar de winterdijk, klom eroverheen en ging in de richting van de rivier. In de uiterwaarden waren springerige vaarzen, aan het prikkeldraad hingen plukken droog gras als vlassige noormanenbaarden, die daar waren achtergebleven na de overstromingen van de winter. Joe bereikte de zomerdijk en het veer daarachter. Op de gierpont ging hij aan de reling zitten, stak zijn benen buitenboord en keek niet op of om toen Piet Honing uit de stuurhut kwam om geld te vragen voor de overtocht.

Dat Joe bevriend raakte met Christof was even onvermijdelijk als vis op vrijdag. Het begon met die blik van Christof, die *gre-*

tig naar de witbestoven jongen uit de verhuiswagen keek. Achter Joe trok daglicht door de verpulverde buitenmuur de salon binnen en vulde de ruimte met een gonzende voorjaarsdag. Christof had nog nooit zoiets gezien. Het beeld van de jongen in die vloed van licht vervulde hem met het verlangen zijn oude leven af te gooien.

Maar Christof was niet zo, en hij zou ook nooit zo worden. Daarvoor was hij te zenuwachtig en te veel een twijfelaar. In zijn wens om net zo te zijn als de jongen uit de vrachtwagen zat ook dat soort jaloezie waar je jeuk van in je hoektanden krijgt, en de vampierachtige neiging om het leven uit iemand te zuigen.

Het ongeluk met de vrachtwagen vormde hen. Het versterkte de stoïcijn in Joe en bracht bij Christof iets ouwelijks boven, iets zorgelijks. Wilde Joe een vliegtuig bouwen, dan zei Christof: 'Zou je niet eerst je bagagedrager repareren?' Knutselde Joe een apparaat in elkaar waarmee hij de zondagse radio-uitzendingen van de Evangelische Gemeente – 'Radio God' in de volksmond – kon vervangen door achterwaarts gedraaide speedmetal, en ging op dat moment toevallig net het maandelijks alarm van de burgerwacht af op het dak van de Rabobank, dan was dat voor Christof het teken dat stoorzenders bouwen een onheilzame weg was. Voor Joe betekende het dat het twaalf uur was, en dat hij honger had.

Joe viert onze eerste ontmoeting met een prijsbom, zo zie ik het. Dezelfde nacht nog nadat we elkaar zagen in Hovings boerderij: heel Lomark rechtop in bed. Het is een gave. Honden blaffen, in sommige huizen gaan de lichten aan, mensen verzamelen zich in groepjes op straat. Joe's naam is op ieders lippen. In bed grijns ik mijn tanden bloot.

Een paar mannen gaan op onderzoek uit. Hij heeft een elektriciteitshuisje opgeblazen. Nu heeft de kermis geen prik

meer, en een heel aantal huizen ook niet.

De maan likt aan de stangen van mijn bed. Ik oefen mijn arm.